

Za Irenou Dubskou (1924–2010)

Sociologický časopis se připojuje k těm, kteří sdílejí zármutek nad odchodem talentované filozofky a socioložky Ireny Dubské (rozené Zemanové), která po dlouhé nemoci zesnula 24. července 2010. Náš časopis nevyjadřuje ani zdaleka pouze formální úctu – důvody jsou hluboké. Především – Irena Dubská byla první šéfredaktorkou *Sociologického časopisu* a v této funkci pracovala v letech 1965–1969, kdy byla vyloučena z řad akademické obce normalizačním procesem. Druhý důvod pak spočívá v tom, že Irena Dubská je autorkou první sociologické monografie, která vyšla po roce 1948 u nás – velmi poučené a solidní studie o Augustu Comtovi (1963).

Irena Dubská se narodila 17. listopadu 1924 v Praze, v době nacistické okupace byla totálně nasazena jako pomocná dělnice ve zbrojovce ve Strakonících. Po osvobození studovala filozofii, sociologii a psychologii na Karlově univerzitě, absolvovala v roce 1949 a titul PhDr. získala v roce 1950. V roce 1954 přešla na Filozofický ústav ČSAV, kde působila jako vědecká pracovníce, v roce 1957 získala nově zavedenou hodnost kandidátky filozofických věd (CSc.) pro obor filozofie. Na počátku 60. let provázela Irena Dubská při návštěvě v Československu významného amerického sociologa Roberta Kinga Mertona, k čemuž byla nejen jazykově, ale i předmětně vybavena. V roce 1964 jí vyšla pozoruhodná práce, kterou lze řadit k typu studií o „americkém charakteru“ (jež kdysi započal Tocqueville a v 50. a 60. letech rozvíjeli mj. Riesman, Mills, Whyte, dnes Bellah aj.) a která se příznačně jmenuje *Objevování Ameriky* (Praha: Československý spisovatel 1964). Kniha je natolik zajímavá, že ani při dnešní reedici by nepůsobila zastarale. S jistotou, ale jen nepatrnou nadsázkou jakoby měl při čtení této její práce člověk pocit, že čte Senneta, Baumana či Lipovetského (věcně i jazykovým, metaforicky bohatým stylem), dnes by se asi mohla jmenovat Jak Amerika přišla do Evropy... Dubská poté absolvovala dlouhodobý studijní pobyt v USA, jehož pozoruhodným výsledkem se stala kniha *Americký rok* (Praha: Československý spisovatel 1968), která nezůstává svou povahou na úrovni poučeného cestopisu, je svérázným propojením „zprávy o putování“ s úvahami o morálce a budoucnosti moderního člověka.

Práce *Auguste Comte a vytvoření sociologie (K otázce povahy a zdrojů Comtova učení)*. Praha: ČSAV) vyšla již v roce 1963 a Dubská v ní prokázala suverénní znalost tématu dokonce bez přílišných povinných úliteb marxistické doktríně. Ačkoliv se v jejím díle objevují také spisy o „stranickosti a vědeckosti marxistické filozofie“, i ony jsou poučeny v té době zcela neobvyklou znalostí sociologie vědění, koncepcemi Diltheyovými, Sombartovými, Weberovými, Troeltschovými, přirozeně také Mannheimovými a Schelerovými. Ve srovnání s dobovou produkcí na toto téma (Josef Mužík, Ladislav Hrzal, Karel Mácha, Miloš Svoboda) šlo o dílo podstatně se vymykající tehdejšímu standardu.

Její sociologická erudice ji vlastně přímo předurčovala k tomu, aby se v roce 1965 stala první šéfredaktorkou *Sociologického časopisu*. Dubská přispívala také do řady časopisů kulturních a literárních, publikovala několik drobných studií sociologických, psala předmluvy a doslovy k tehdy vydávaným knihám amerických autorů (Whyte, Riesman, Kennedy aj.). Větší syntetičtější práci Dubská sice připravovala (o frankfurtské škole: Horkheimer raný a po roce 1950, Starší generace frankfurtské školy, Vznik a vývoj frankfurtské školy), ale ta zůstala v rukopisu nevydána. V roce 1969 se habilitovala pro obor sociologie a tím její akademická kariéra v českých zemích skončila.

V roce 1977 s manželem, jímž byl člen předsednictva ÚV, a později krátkou dobu i tajemník ÚV KSČ, a spoluautor Charty 77 Zdeněk Mlynář, odešla pod nátlakem do exilu. Zdeněk Mlynář (1930–1997) byl ovšem nejen politik, ale také vedoucí jednoho ze tří významných výzkumných týmů vzniklých v 60. letech, které měly prozkoumat stav a perspektivy československé společnosti (Radovan Richta: vědecko-technická revoluce, Zdeněk Mlynář: politický systém, Pavel Machonin: sociální diferenciacie). V exilu se Irena Dubská angažovala politicky (jak sama říkala „spíše administrativně“) ve spolupráci se svým mužem, sociologii se již nevěnovala.

Po návratu do Československa se do akademické obce nevrátila, snad cítila na jedné straně negativní vliv svého dlouhého odloučení od rozvoje oboru, na druhé straně byla nepochybně nespokojena s tempem, jímž jsme se vyrovnávali s normalizační minulostí. Její osobní postoj k té věci ale byl klidný, věcný a objektivní, bez zahořklosti a pocitů ublíženosti.

Zemřela po těžké nemoci v Praze.

Miloslav Petrusek